

MAGISCHE LESSEN ALICE HOFFMAN

‘Dit heerlijke verhaal wijst ons er maar weer eens op dat magie haar tol eist – vooral voor intelligente vrouwen.’

THE NEW YORK TIMES

‘Hoffmans boeiende verhaal over een onafhankelijke vrouw schetst een verhelderend beeld van de manier waarop alleenstaande vrouwen in de zeventiende eeuw werden behandeld, vooral als hun kennis of intelligentie als bedreigend werd gezien.’ – PUBLISHERS WEEKLY

In een onvergetelijk verhaal vertelt Alice Hoffman het verhaal van Maria Owens, die in Salem wordt beschuldigd van hekserij.

Maria wordt als baby achtergelaten op het Engelse platteland. Hannah Owens ontfermt zich over haar en ziet dat het meisje een gave heeft. Ze brengt Maria alles bij wat zij weet over geneeskrachtige kruiden en de ‘Naamloze Kunsten’.

Wanneer Maria als jonge vrouw wordt bedrogen door de man die haar zijn liefde heeft verklaard, volgt ze hem naar Amerika. Daar spreekt zij de betovering uit die de vrouwen in haar familie eeuwenlang zal achtervolgen en hier leert ze de magische regels en lessen die ze haar hele leven met zich zal meedragen. En ook dat liefde het enige is wat ertoe doet.

‘Hoffman laat kundig zien dat de manier waarop mensen met hun talent omgaan, onzelfzuchtig of egocentrisch, invloed heeft op vele levens en dat je dus altijd zou moeten kiezen voor moed... en dat liefde het enige antwoord is.’ – BOOKLIST

‘Hartverscheurend en hart-helend [...] intens en prachtig [...] Een indrukwekkend verhaal waarin liefde, geschiedenis en gruwelen evenredig zijn verdeeld. Al met al van begin tot eind enorm meeslepend.’ – BOOKPAGE

© Deborah Feingold

Alice Hoffman (1952) is een van Amerika's meest geliefde schrijvers. Ze publiceerde onder andere de historische romans *De duivenhoudsters* en *De wereld die we kennen*. Haar romans over de Owens-zussen, *Magische praktijken* en *Magische regels*, worden verfilmd voor HBO.

9 789083 166360

www.uitgeverijorlando.nl

ALICE HOFFMAN

Magische lessen

Vertaald uit het Engels door
Saskia Peterzon-Kotte

uitgeverij
ORLANDO

© 2020 Alice Hoffman

Oorspronkelijke titel *Magic Lessons*

Oorspronkelijke uitgever Simon & Schuster, Inc,
New York, USA

© 2021 Nederlandse vertaling Uitgeverij Orlando bv,
Amsterdam

Vertaald uit het Engels door Saskia Peterzon-Kotte

Omslagontwerp Bij Barbara

© Foto omslag Nina Masic / Trevillion Images

© Foto auteur Deborah Feingold

Zetwerk Pre Press Media Groep

ISBN 978 90 831663 6 0

NUR 302

www.uitgeverijorlando.nl

I

Ze werd gevonden op een dag in januari in een veld waar de jeneverbessen groeiden, gewikkeld in een blauw dekentje met haar naam zorgvuldig in zijden draad op de rand geborduurd. Er lag dertig centimeter sneeuw, maar de zon was sterk en degene die het kind Maria had genoemd, wie dat ook geweest mocht zijn, had vast en zeker van haar gehouden, want de wol van het dekentje was van opperbeste kwaliteit, zodat ze zeker warm zou blijven, en ze was goed verzorgd, zonder gebrek aan comfort of voedsel. Ze was een rustige baby, maar naarmate de dag vorderde begon ze te mekkeren en daarna te huilen, en dat deed ze onophoudelijk en met enorme inspanning, totdat er eindelijk een kraai op haar mandje neerstreek, die met zijn pientere zwarte ogen naar haar tuurde.

Zo vond de oude vrouw het achtergelaten kind, dat onbevreesd van meet af aan met grote ogen naar een vogel staarde die bijna net zo groot was als zijzelf. Maria was een mooie baby met pikzwart haar en lichtgrijze ogen in een zilverachtige tint die zo ongebruikelijk was dat de oude vrouw zich afvroeg of ze soms een wisselkind was, want op deze plek gebeurden rare dingen en het lot kon een vriend of een vijand zijn. Wisselkind of niet, Hannah Owens nam de baby mee terug naar het bos en zong onderweg de eerste mensenwoorden die de baby zich zou herinneren.

*The water is wide, I cannot get o'er it
And neither have I wings to fly*

*Give me a boat that will carry two
And I shall row, my Love and I.*

*O down in the meadows the other day
Agathering flowers, both fine and gay
Agathering flowers, both red and blue
I little thought of what love could do.*

*Het water is breed, ik kan er niet overheen,
En vleugels om te vliegen heb ik niet.
Geef me een boot die er twee kan dragen,
Dan roei ik ons wel, mij en mijn Lief.*

*O, pas geleden in de wei
Plukte ik bloemen, mooi en blij.
Plukte ik bloemen, blauw en rood
En dacht niet aan wat liefde bood.*

De eerste dagen dat het kind in Hannahs huisje was, sloeg de vasthoudende vogel met zijn vleugels tegen het beslagen, bobbelige vensterglas en deed moeite om te worden binnengelaten. Hij liet zich niet verjagen met emmers vol azijn en water en evenmin met geschreeuw en dreigementen. Je kon moeilijk stenen gooien naar zo'n loyaal dier. De kraai mocht blijven en werd Cadin genoemd, een naam die was afgeleid van Maria's prietpraatbenaming *Cawcaw*. Zodra het slecht weer werd, streek hij neer op de houten stok die naast de met roet bedekte haard was gezet. Daar maakte hij zijn glanzende veren schoon en hield Maria scherp in het oog.

'Hij is van jou, neem ik aan,' had Hannah tegen de baby in haar mandje gezegd nadat er zeven dagen verstreken waren en de kraai niet van zijn plek op het hek rondom de tuin was geweken, zelfs niet om te eten of te drinken. 'Of misschien ben jij van hem.'

Hannah wist heel goed dat je een beschermdier niet kiest; het kiest jou en verbindt zich met je op een manier waarop geen enkel ander schepsel dat kan. Hannah zelf had lang geleden een poes in

huis genomen die haar overal volgde, een fraaie, marmeladekleurige cyperse kat met een prachtige tekening, een dierbare beschermgeest die was afgestemd op haar gedachten en verlangens. Op de dag dat Hannah uit de gevangenis werd vrijgelaten, vond ze de kat vastgespijkerd aan haar huis in het dorp. Dat hadden haar burens gedaan toen ze gevangenzat, en ze hadden haar ook beroofd van de luttele bezittingen die ze had: een veren matras, wat potten en pannen en een ganzenvaar. Hannah nam de kat mee naar het bos en begroef hem op het groene, beschutte terrein waar ze had gekampeerd voordat haar huisje gebouwd was, een open plek die ze Devotion Field had genoemd en waar in het voorjaar grasklokjes groeiden en speenkruid door de laatste wintervorst heen glansde, als een tapijt van witte en gele sterren. De schoonheid van die wei herinnerde Hannah aan de reden waarom ze op aarde leefde en waarom ze mensen wantrouwde die alleen slechtheid in anderen zagen, maar nooit in zichzelf. De wereld van de natuur was het hart van haar werk; wat in de bossen groeide kon schadelijk of geneeskrachtig zijn en het was haar plicht het verschil te weten. Het maakte deel uit van een oude Noorse traditie, *Seidhr*, die in oude tijden naar Engeland was gebracht. Dit was groene magie, zienerij in de natuur, waarbij de ziel van het individu werd vermengd met de ziel van de aarde.

De magie van bomen

Hulst moet worden verbrand om het eind van de winter aan te kondigen.

Lijsterbes, heilig voor heksen vanwege de bescherming bij het maken van spindels en spinnenwielen.

Hazelaar leidt naar water.

Wilg is heilige magie en transporteert de ziel.

Taxus betekent leven, dood en wedergeboorte, gebruikt voor bogen. Pas op: de zaadjes zijn giftig.

Es is heilig en helend, met de blaadjes maak je een tonicum voor paarden.

Appelboom is de sleutel tot magie en wordt gebruikt voor medicijnen en liefdesspreuken.

Berk: schrijf spreuken op reepjes bast en ze bereiken de bedoelde persoon.

Pijnbomensap is balsem voor pokken en vlektyfus.

De bladeren van de lariks worden gekookt als zalf voor wonden en sneden.

Dollekervel geneest zwellingen en beurse plekken.

Het was inderdaad een kwestie van geluk dat het kind was gevonden door Hannah en niet door iemand anders, want in Essex County waren heel wat mensen die zich van een ongewenste baby zouden hebben ontdaan met hetzelfde gemak als waarmee ze een kat verdrongen. Hannah was een vriendelijke, vrijgeveige ziel en, zo bleek, nog veel meer dan dat. Ze naaide een blauw jurkje voor het kind voor geluk en bescherming, en bond een streng blauwe wol om haar enkel.

Inwoners van de naburige dorpen en stadjes geloofden dat zich tussen het goede, fatsoenlijke volk dienaars van het kwaad verborgen, die ervoor zorgden dat kinderen stierven aan pokken en koorts en die het land konden vervloeken zodat het braak kwam te liggen. Wat mensen geloofden, gebeurde vaak echt en dan werd de schuld gezocht in dat wat ze zich hadden voorgesteld. Dit was het jaar waarin twee kometen om mysterieuze redenen door de lucht zoefden, en waarin er algauw een vulkaan op de Etna in Italië zou uitbarsten, waarvan de as die zich verspreidde helemaal in hun dorp terecht zou komen, zodat het leek of het sneeuwde in maart. Nog geen jaar later werden twee arme zielen in Londen besmet met de pest en kwamen er elke dag meer zieken bij. Mensen droegen maskers en sloten zich op in hun huis, maar de ziekte wist hen toch te vinden en kroop onder deuren door, zo geloofde men, of vloog door ramen, al werd ze in werkelijkheid mee naar binnen genomen door artsen die niet wisten dat ze hun handen moesten wassen. In 1665 zou de stad achtenzestigduizend inwoners kwijtraken.

Toen Maria twee werd, verwoestte de grote brand in Londen

zeventigduizend huizen in een stad waar er tachtigduizend stonden, en was de lucht de hele maand september vervuld van rook. De vogels vielen uit de lucht en kinderen hoestten zwart slijm op, een teken dat ze hun volgende verjaardag niet zouden meemaken. De wereld was een gevaarlijke plek waar mensen werden gestraft voor hun zonden, en de meeste mensen geloofden dat geluk afhing van een dosis geloof en bijgeloof. Dit waren jaren waarin er wrede, onverklaarbare dingen gebeurden en waarin vriendelijkheid een zeldzame, waardevolle gave was, die Hannah Owens toevallig bezat.

In het graafschap waren een paar mensen van wie bekend was dat ze de Naamloze Kunst beoefenden: bezweringen en rituelen die van generatie op generatie waren doorgegeven door volksgenezessen die meer wisten dan de meeste mensen. Deze vrouwen begrepen de mysterieuze aard van de geneeskunde en de liefde en deden hun best om door de sluier heen te priemen waardoor mannen en vrouwen werden gescheiden van de kennis die hen zou kunnen behoeden voor ongeluk en rampspoed. Ze konden net zo gemakkelijk een gebroken hart helen als koorts wegnemen, maar deden dat discreet, want vrouwen kregen de schuld van veel problemen in de wereld en het was bekend dat er heksen in dit graafschap woonden.

Ruim twintig jaar eerder was Matthew Hopkins, een jonge man uit het dorp Manningtree aan de oever van de rivier de Stour in Essex County, begonnen aan zijn boosaardige heksenjacht. Geholpen door de graaf van Warwick en die van Manchester werd hij de opperheksenziener en ontving hij een torenhoog bedrag om vrouwen de dood in te jagen. Hij bepaalde wat iemand tot een heks maakte, alsof hij de enige was die door het geestesgordijn kon kijken en het bewijs van het Kwaad eruit kon pikken. Een litteken op de hand of de wang van een vrouw, een vogel bij haar raam, een hond of een kat of een ander dier dat niet van haar zijde wilde wijken, een boek over toverij dat werd gevonden in een kastje of

werd aangetroffen onder een stromatras, een verbitterde buurvrouw vol wraak en verhalen. Dat was het bewijs, vooral wanneer het om arme vrouwen zonder familie of verdediger ging.

In de tijd van de heksenziener geloofde men dat een heks kon worden gevangen door haar voetstappen aan de grond te nagelen zodat ze niet weg kon vliegen, en er werden ijzeren vallen uitgezet die waren bedoeld om vossen te vangen, want het was algemeen bekend dat de krachten van een heks afnamen als ze in de buurt van metaal was. Sommige heksenjagers spijkerden de voeten van vrouwen daadwerkelijk aan de grond vast en dan mochten ze proberen te ontsnappen. Als ze hun belagers wisten te ontvluchten, moesten ze rozemarijnolie aanbrenge op de plek waar de spijker binnen was gedrongen, en een bezwering van bescherming en wraak uitspreken: *Dit brengt jou vandaag geen pech. Als je loopt, dan ga je weg. Keer je terug op enig uur, dan branden je vijanden in het vuur.*

Toch was bescherming moeilijk te vinden. Er werden driehonderd verdachten aangeklaagd; honderd van die arme zielen stierven aan de galg nadat ze aan een proef waren onderworpen waarbij ze op een stoel werden gebonden en in een rivier of een meertje werden gegooid om te kijken of ze zouden verdrinken of als een heks zouden blijven drijven. Het was een test die onmogelijk te winnen viel. Hannah Owens had geluk dat ze niet was opgehangen omdat de processen tot een halt waren geroepen en er een eind werd gemaakt aan de waanzin, min of meer als een koorts, plotseling en schijnbaar zonder reden, behalve dan het feit dat de logica eindelijk de overhand kreeg. De beschuldigten werden vrijgelaten uit de gevangenis en waren dankbaar, ook al volgden er geen verontschuldigen of verklaringen, laat staan een schadevergoeding. Hopkins stierf toen hij in de twintig was aan de hoestziekte, die hij zou hebben opgelopen nadat hij was gaan zwemmen. Velen waren dolblij toen ze hoorden dat hij verdoemd was tot zijn eigen versie van verdrinking en dat zijn longen zich vulden met water, waardoor hij net zo meedogenloos ten onder ging als wanneer hij op een kruk zou zijn gebonden en in een meertje zou zijn ondergedompeld. Op

de dag waarop hij begraven werd, vierden talloze vrouwen in Essex County dat door kampvuren aan te steken en kroezen vol bier achterover te klokken. Hannah dronk die dag een kop thee die was gemaakt van een mengsel dat ze had samengesteld om zichzelf moed in te drinken tijdens deze vreselijke tijden waarin een vrouw niet eens over straat kon lopen zonder bang te zijn om te worden beschuldigd van misstanden, vooral als er een boek werd aangetroffen tussen haar bezittingen of als ze haar eigen naam kon lezen en schrijven.

Hoewel de manie was weggeëbd, bonden moeders nog steeds hun baby's vast in hun wiegje om er zeker van te zijn dat ze 's nachts niet zouden worden gestolen, en ze zetten bakjes met kostbaar zout op de vensterbank om de mensen binnen te beschermen. Mannen spijkerden hoefijzers omgekeerd boven de staldeuren om te zorgen dat het geluk er niet uit stroomde, want ze waren stiekem bang dat een heks zelfs de gezondheid van de sterkste man zou kunnen aantasten door een van zijn haarlokken of afgeknipte nagels onder de dakranden van een huis te leggen. Kinderen werd geleerd dat ze nooit met vreemden mochten praten; mochten ze verdwalen en behekst worden, dan moesten ze getallen achterstevoren schreeuwen om de betovering te verbreken. De onfortuinlijke kinderen die vermist raakten, werden gezocht met kannen geitenmelk, waarvan werd gezegd dat het de lievelingsdrank van heksen was, en vaak verschenen kinderen die waren weggelokt 's avonds laat bij de voordeur met klitten in hun haar zonder werkelijk excuus voor hun moeder, behalve dan een flinterdunne verontschuldiging en de bewering dat ze in het bos waren verdwaald en met geen mogelijkheid de weg naar huis hadden kunnen vinden.

Hannah Owens woonde afgezonderd, ver weg van de teleurstellingen en de slechte bedoelingen van mannen, zo diep mogelijk in het bos in een klein huisje dat schuilging achter wijnranken. Ze had het laten bouwen door de plaatselijke timmerman, een kerel die niemand wilde inhuren omdat hij sinds zijn geboorte mis-

vormd was geweest; een eenvoudige, eerlijke man die later beweerde dat de oude vrouw hem had gezegend en hem een zalf had gegeven die ze had bereid uit haar apothekerstuin, waardoor zijn verschrompelde arm was gaan groeien en weer heel was geworden. Het dak van Hannahs huis was van stro en de schoorsteen van gevlochten riet met klei, dus er stond een pot water in de buurt van de haard voor het geval er een vonkje op het riet zou springen waardoor de boel in de fik zou vliegen. Het pad naar haar voordeur was gemaakt van oneffen arduinsteen, verscholen achter de struiken. Des te beter, want de moeilijke begaanbaarheid bood bescherming tegen priemende ogen. En toch wisten vrouwen vanuit het dorp en de naburige boerderijen hun weg te vinden als de nood aan de man was, en lieten ze de koperen bel rinkelen als ze bij haar voor de deur stonden.

Hannah kende de bossen als geen ander. Als je de knoesten op een seringenstruik telde, kon je het aantal koude periodes voorspellen, wist ze, en als je met wat tondel een beetje sneeuw aanstak en die snel smolt, zou de sneeuw op de grond ook snel verdwijnen. Nootmuskaat opende het hart, sering was handig tegen huiduitslag en arnica kon een man laten branden van verlangen. Als een baby weigerde geboren te worden of niet aan de borst wilde, als een kind ziekjes en koortsig was, als een echtgenoot afdwaalde, als een kaars op eigen houtje begon te branden, als teken dat er een geest in de buurt rondwaarde, dan kwamen vrouwen bij Hannah Owens aan de deur en kon er voor de prijs van een paar eieren, een kan geitenmelk of, in de moeilijkste gevallen, een broche of een ring, een remedie worden gevonden.

Toen Maria opgroeide, zag ze dit soort transacties plaatsvinden, – altijd als de avond was gevallen, want niemand wilde bij de deur van de heks gezien worden. Aan de muur hing de Gelukshand, een amulet in de vorm van vijf vingers, gemaakt van mos dat op de avond voor midzomerdag werd geconserveerd met de rook van een kampvuur, die het huis beschermde tegen pech en ongeluk. De

vrouwen die langskwamen gingen aan de keukentafel zitten, waar brood werd gekneet, kippen werden geslacht en baby's werden geboren, vaak na een zware bevalling. Op haar vijfde had Maria geleerd hoe ze een baby in de moederschoot moest omdraaien, hoe ze vogelbotjes tot poeder moest vermalen om slapeloosheid tegen te gaan en hoe ze de symptomen van koorts of pokken moest herkennen. Ze had strikte instructies gekregen over de kruiden die ze het beste kon plukken, waarna ze die in een mand of in de rok van haar lange schort mee naar huis nam. Geel nagelkruid om kiespijn te genezen, echte stinkende netel tegen misselijkheid en maandelijksse krampen, gezouten bladeren die konden worden gebruikt om een hondenbeet te verzachten en te genezen, vlier- en kersenschors tegen hoesten, dillezaadjes om van de hik af te komen, meidoorn om boze dromen te verjagen en een opgejaagd hart te kalmeren, en brandnetel, waar je heerlijke soep van kon koken, tegen brandwonden, infecties en ontstekingen. Maria had slechts één keer zonder handschoenen een bosje brandnetels hoeven aanraken om haar lesje te leren. Zelfs nadat Hannah de verpulverde blaadjes van de oranje springzaadplant op de geïrriteerde huid had gewreven om die te kalmeren, meed Maria de prikkende plant daarna altijd. Vanaf het begin leerde het meisje snel. Ze hoefde zich geen twee keer pijn te doen om behoedzaam te zijn en ze wist al van jongs af aan dat liefde zowel een zegen als een vloek kon zijn.

De vrouwen die zich een weg door het bos baanden, kwamen meestal voor één ding. Keer op keer was het liefde. Eeuwige liefde, kalverliefde, onteerde liefde, liefde die steken en pijnen veroorzaakte, liefde die kneuzingen en rode striemen achterliet, liefde die wanhopig graag gewenst was, of liefde om zo snel mogelijk van te worden verlost. Vaak schreef Hannah het verlangde resultaat op en legde het stuk perkament in haar spreukenkistje. Ze voerde haar betoveringen uit terwijl ze een kaars aanstak. Een witte voor gezondheid, een zwarte om verdriet uit te bannen, een rode voor liefde. Prik met een zilveren naald in de middelvinger van de lin-

kerhand om een geliefde terug te brengen. De kracht van een bezwering nam toe met wassende maan en werd minder met afnemende maan. Tijd was belangrijk, toewijding was belangrijk, geloof was het allerbelangrijkst. Maria zat bij de haard, waar zij voor moest zorgen, want ze had haar eigen tondeldoos en kon in een flits een vuur aansteken. Vanaf dat warme, knusse plekje keek ze hoe Hannah de bladzijden van haar boek vol remedies en spreuken doorkeek en nam ze zorgvuldig kennis van de drankjes en poedertjes die werden voorgeschreven: amuletten van appelpitten en menstruatiebloed, een dosis bilzekruid dat een stel met elkaar kon verbinden of, bij overmatig gebruik, kon leiden tot een delirium of de dood, het hart van een hert of een duif dat ervoor zorgde dat zelfs de meest lamlendige en onbetrouwbare mannen toegewijd werden, en geurige verbena dat, afhankelijk van het gebruik en wat de gebruiker verlangde, kon zorgen dat een man bij je kwam of dat hij impotent werd.

‘Onthoud één ding,’ zei Hannah tegen Maria. ‘Hou altijd van iemand die ook van jou houdt.’

Praktijkmateriaal

Kaarsen

Essentiële olie. Lavendel om te kalmeren. Salie om te zuiveren.

Rozemarijn voor herinneringen. Roos voor de liefde.

Zout, knoflook, stenen, garen, talismannen voor voorspoed, liefde, geluk en goede gezondheid.

Altijd in een kring bijeenkomen en daaruit vertrekken.

Eer de twaalf vollemanen in een jaar vanaf december tot en met november: Eik, Wolf, Storm, Kuis, Zaai, Haas, Honing, Wei, Maïs, Oogst, Bloed en Sneeuw, en de dertiende maan, altijd de meest bijzondere, de Blauwe Maan.

Zilveren munten, zuiver water, wilg, berk, lijsterbes, eik, touw, knopen, spiegels, zwart glas, koperen schalen, bloed, inkt, penningen, papier.

Brandnetel biedt bescherming en stuurt het kwaad terug naar de afzender. Appel voor wedergeboorte en onsterfelijkheid. Hulst leidt tot droommagie, maar kan giftig zijn. Sleedoorn kan het kwaad terugsturen naar de afzender. Varens roepen regen op, maar weren bliksem af. Moederkruid om ziekte af te wenden. Alsem is giftig, maar kan worden gebruikt voor waarzeggerij. Wolfskers, hoewel giftig, kan leiden tot visioenen en de kracht van helderziendheid. Munt op je vensterbank houdt vliegen en tegenspoed op afstand. Lavendel voor geluk.

Hannah Owens was niet alleen ongewoon vanwege haar vriendelijkheid en kennis van kruiden, maar ook vanwege het verbijsterende feit dat ze zowel kon lezen als schrijven, een zeldzame vaardigheid, want een werkende vrouw op het platteland werd geacht niet meer formeel onderwijs te hebben genoten dan een ploegpaard, en negentig procent van de vrouwen was analfabeet. Hannah was zelf een weeskind geweest, maar ze was opgegroeid in de bijkeuken van een koninklijk huis, waar ze keukenwerk verrichtte, en de privéleraar van de zoons van de familie had de taak op zich genomen om haar toe te laten in de bibliotheek en haar te leren lezen. Zodra Maria oud genoeg was, leerde Hannah het kind haar waardevolle talenten – op stormachtige avonden, als het zulk verschrikkelijk weer was dat zelfs de meest smoorverliefde vrouwen niet aan de deur kwamen. Dan zaten ze bij het licht van een lanterna en dronken kopjes Moed-thee, een mengeling van bessen, specerijen en tijm, die gemaakt was voor bescherming en genezing en die heel lang moest trekken. Het was een elixer waardoor je inzag dat je nooit moest verbergen wie je was. Dat was de eerste stap richting moed. Op die manier begon de magie. De scheve zwarte letters leken alleen maar rondjes en stokjes en toen ineens, na weken van aandacht, werden het woorden die de vorm van koeien, wolken, rivieren en zeeën aannamen, een wonder op de bladzijde, getekend met inkt die was gemaakt van eikenzaadjes, plantensap, dierenbloed of de vochtige as van verkoolde botten. Er

waren leuke inkten waar maar weinig mensen vanaf wisten; als schrijver kon je er een gebruiken die niet te zien was totdat je een tweede inkt gebruikte, of tot je citroensap, melk of azijn op het papier veegde waarna, als het werd verwarmd, de boodschap ineens zichtbaar werd.

Dit was ware magie: de wereld vormgeven en ongedaan maken met behulp van papier en inkt.

Als er één schepsel Gods was dat kon denken als een mens, werd er gezegd, dan was dat wel een kraai, want kraaien hebben een geest die nooit rust. Cadin was een geweldige verzamelaar en bracht allerlei schatten mee, die hij ontdekte in de omliggende dorpen en stadjes, aantrof op zowel grote landgoederen als arbeidershutjes, en van bovenaf bespeurde met zijn heldere blik op de wereld onder zich. Wat aan anderen toebehoorde was niet veilig voor hem, en rijk of arm maakte voor hem niet uit – ze hadden allemaal wel iets wat de moeite waard was. Hij kon door een raam naar binnen zwenken en zo weer naar buiten fladderen, of een vuilnisbak induiken, of in een tuin rondpikken. Knopen, klosjes garen, munten, kinderpoppetjes, paardenharen en één keer, op een heldere dag met een staalblauwe lucht toen hij verder kon kijken dan alle andere dieren of mensen, kwam hij terug met een haarspeld, duidelijk gestolen van een dame in een kasteel, een prachtig, rijk bewerkt voorwerp met kleine robijntjes die in zilver waren gezet. Maria, nu bijna acht, was in de wei toen Cadin omlaagdook en zijn wonderbaarlijke vondst bij haar voeten liet vallen. Hij was een beetje gewond geraakt bij zijn pogingen om de schat te stelen die hij nu aanbood, en er zat een littekentje op zijn kop.

Maria droeg een blauwe rok en een wollen lijfje met strakke mouwen, door Hannah gebreide kousen en een linnen jak. Het kind was nog steeds even onverschrokken als altijd. Alles wat uit de lucht viel, raapte ze gretig op om het te kunnen bekijken.

‘O, kijk, Hannah,’ riep ze uit. ‘Mijn Cadin is een rover.’

Hannah kwam uit de apothekerstuin terwijl Maria de speld

bekeek die in het hoge gras was gevallen. In de handen van het meisje werd het zilver ogenblikkelijk zwart, alsof er met donkere verf overheen was geveegd, hoewel de robijnen feller fonkelden door haar aanraking. Hannah klemde de prei die ze had geoogst tegen haar borst en voelde een steek in haar botten. De breedgerande strohoed die ze op had als bescherming tegen de zon viel van haar hoofd en ze nam niet de moeite hem op te rapen. Wat ze allang had vermoed, werd nu bevestigd. Ze had het van het begin af aan gevoeld, die eerste dag onder de jeneverbes toen ze de baby in haar mandje had zien liggen, een zeldzame aanblik waardoor de koude rillingen over haar rug liepen. Toen ze Maria uit haar dekentje had gehaald, had ze een ongebruikelijke moedervlek in de vorm van een ster gezien, verborgen in de elleboogholte van het meisje. Met een vroeg ze zich af of dat de reden was dat het meisje in de steek was gelaten, want er werd gezegd dat rasechte heksen merktekens hadden op dat soort stiekeme, verborgen plekjes; op hun schedel, op hun onderrug, op hun borstbeen, op de binnenkant van hun armen. Leren toveren was één ding, maar ermee geboren worden was een ander verhaal.

Sindsdien had Hannah altijd opgelet of er aanwijzingen waren. Door de jaren heen waren er voortekenen opgedoken, het ene na het andere, duidelijk bewijs van de ongebruikelijke aard van het kind. Zodra Maria kon praten, kon ze het weer voorspellen, zoals een kraai weet wanneer er storm op komst is en vaak al uren voor de eerste windstoten wispelturig begint te fladderen. Maria kon sneeuw in de lucht proeven en wist al dat de hemel open zou barsten voordat het begon te regenen. Ze had het vermogen om achterstevoren te praten, een onbehaaglijk trekje, en soms leek het alsof ze vogeltaal sprak, waarbij ze de kraai met een scherp klakkend geluid bij zich riep en met eksters en duiven kletste. Zelfs de brutale mussen kwamen naar haar toe als ze hen riep, en dan gingen ze op haar handpalm zitten, gekalmeerd door haar aanwezigheid en getroost door haar aanraking. Toen ze nog maar een baby was, prikte ze haar vinger aan een doornstruik en het bloed dat op de grond druppelde was door het gras heen gebrand en had het zwart

gekleurd. Toen had Hannah voor het eerst het gevoel gehad dat haar vermoedens juist waren, maar als ze onweerlegbaar bewijs wilde, dan lag dat nu vlak voor haar neus, want zilver wordt zwart als het door een heksenhand wordt vastgehouden.

‘Ik heb hem verpest,’ zei Maria met een frons toen ze de zwart uitgeslagen haarspeld liet zien.

‘Onzin. Je hebt hem veel mooier gemaakt. Zie je hoe die rode steentjes glinsteren?’ Hannah draaide het meisje om zodat ze haar lange haar bijeen kon houden, en ze stak het op met de haarspeld van de kraai, waardoor de warrige massa op haar hoofd bleef zitten. ‘Nu lijkt je net een koningin.’

Later zag Hannah het meisje in een handspiegel kijken. Het was zwart geschilderd glas waarin iemand haar toekomst kon zien als ze wist waar ze naar moest kijken. Sommige mensen noemden dat waarzeggen of profeteren, maar de spiegel kon alleen op de juiste manier worden vastgehouden door een echte heks. Hannah gielde toen ze zag hoe verrukt Maria was door haar eigen gelaat, want het meisje had duidelijk een ziens oog. Toch vreesde Hannah voor haar lot, want dit was de dag waarop Maria beseftte dat ze mooi zou worden, wat voor goeds dat haar dan ook zou mogen doen in deze wrede, harteloze wereld.

Wat haar erfenis ook mocht zijn, Maria had magie in zich. Op haar achtste waren haar letters mooier van vorm dan die van Hannah. Op haar negende kon ze net zo goed lezen als een geschoolde man. Als ze toegang had mogen hebben tot boeken in het Latijn, het Hebreeuws of het Grieks had ze die oude talen ongetwijfeld ook geleerd. Hopelijk zou haar scherpe intelligentie haar van pas komen als ze op eigen benen zou staan, een toekomst waar Hannah over piekerde en die de oorzaak was van veel slapeloze nachten. Een onbeschermd kind was overgeleverd aan de genade van mensen die misbruik van haar wilden maken. Als de ultieme bescherming tegen de genadeloze wegen van het lot begon Hanna te werken aan haar eigen nalatenschap, een die ze het kind kon meegeven, een

persoonlijk dagboek dat *grimoire* werd genoemd en dat alleen voor de ogen van de gebruiker bestemd was. Het was een boek van verlichting waarin vervloekingen, remedies en betoveringen werden gedocumenteerd. Sommige mensen noemden zo'n tekst een Boek der Schaduwen, want het was uitsluitend bedoeld voor het gebruik van de schrijver en de formules die erin stonden verdwenen dikwijls als een vreemde ernaar keek. Het eerste grimoire was naar verluidt *De sleutel van Salomo*, wellicht geschreven door koning Salomo of, veel minder indrukwekkend, door een magiër in Italië of Griekenland in de vijftiende eeuw. Het boek bevatte instructies voor het maken van amuletten, en ook bezweringen en vervloekingen, met een opsomming van de regels voor het oproepen van liefde en wraak. Men geloofde dat Salomo een ring had gekregen waarin een pentagram was gegraveerd dat de macht had om demonen aan zich te binden, en volgens sommigen had de aartsengel Raziël een geheim boek aan Noach gegeven over de kunst van de astrologie, geschreven op één saffier, dat hij had meegenomen op de ark. In *Het beëdigde boek van Honorius*, een oude magische verhandeling die Hannah als kind in de bibliotheek van de koninklijke familie had gevonden, werd geadviseerd dat geen enkele vrouw toestemming zou mogen krijgen om de betoveringen en bezweringen te lezen. Vrouwen die konden lezen werden geëerd en gevreesd, want ze waren het meest bedreven in liefdesmagie.

Beoefenaars van magie waren er overal in Engeland, aan het hof en in de kastelen, maar boeken over magie waren verboden voor de armen en voor vrouwen. Er werden huiszoekingen gedaan naar manuscripten van vrouwen, die vaak onder het bed gevonden werden of, om ontdekking te voorkomen als er vermoed werd dat iemand zo'n manuscript had, in de rivier of op brandstapels werden gegooid zodat de magie niet in verkeerde handen zou vallen. Spreuken en magische symbolen werden op perkament geschreven en dan in de plooien van de kleding of in het voedsel van de betrokken personen gestopt. Maar het allerbelangrijkst was het persoonlijke boek van een vrouw: daarin hield ze de juiste receptuur van allerlei soorten betoveringen bij. Hoe ze moest toveren, hoe ze moest ge-

nezen, ook de ziektes die geen naam hadden; hoe ze natuurlijke magie moest gebruiken om een ander aan zich te binden of hem weg te sturen, en hoe ze letterkundige magie moest gebruiken: het schrijven van toverspreuken, amuletten en bezweringen, want er was geen magie zo begeerd of effectief als die waarbij woorden werden gebruikt.

Terwijl Hannahs grimoire velijnpapier en een houten omslag had, was het boek dat ze voor Maria maakte een echt pronkstuk, in alle opzichten een magisch voorwerp. Het was gemaakt van echt papier, voor veel geld gekocht van een drukker in het dorp. Het omslag was zwart, bobbelig en koel als je het aanraakte, onmiskenbaar bovennatuurlijk van aard, gemaakt van hoogst ongebruikelijk materiaal. Cadin had haar naar het ondiepe gedeelte van een nabijgelegen meertje geleid, waar ze een grote pad op het kalme oppervlak had zien drijven, die al koud en levenloos was toen Hannah neerknielde om hem in haar handen te nemen. Voor wie ongeschoold was, zaten padden vol kwaadaardige toverkracht, en er werd gezegd dat heksen zichzelf in padden veranderden als het moest. Het lot van deze pad zou zijn om een schatkist vol middeltjes en remedies te bewaken.

Toen Hannah in de vager wordende duisternis naar huis liep, lichtte de paddenhuid fonkelend op. Daardoor werd duidelijk dat een grimoire dat van dit dier gemaakt werd zijn eigen kracht zou hebben en de toverspreuken die erin geschreven stonden sterker zou maken. Elke betovering zou twee keer zo krachtig worden. Hannah bewerkte het leer diezelfde nacht nog, in het geheim en met enorme vaardigheid, door de huid te pekelen voordat ze hem op een houten rek spande. In één nacht werd het paddenleer twee keer zo groot als het geweest was en nam het de vorm van een vierkant aan, dat een symbool was van de mystieke vorm: het combineerde het menselijke met het goddelijke en vertegenwoordigde de vier elementen: vuur, aarde, lucht en water. Het was een voorbode van macht, hartzeer en liefde.